

Nye tall om ungdom

«*Du skal se en vakker dag hun
gutten når*». *Kjønnsforskjeller
i norske ungdommers
treningsvaner og idrettsdeltakelse*¹

Åse Strandbu og Mira Aaboen Sletten

Tittelen er en strofe fra sangen «Gymnastikkmarsj», bedre kjent som «Mot i brystet»². Sangteksten kan leses som et uttrykk for den sterke posisjonen idrett og fysisk aktivitet har hatt i barne- og ungdomskulturen i Norge. Selv om idretten tradisjonelt har vært mannsdominert, viser strofen at jenter også tidligere har vært oppfordret til trening og idrettsdeltakelse. Hvor langt er vi unna «en vakker dag» i dag? Er idretten fremdeles først og fremst guttenes domene? Eller er idrettsaktiviteter noe som appellerer like mye til jenter som til gutter?

Ambisjonen i denne artikkelen er å gi en oppdatert oversikt over forskjeller i gutters og jenters treningsvaner og idrettsdeltakelse basert på den landsrepresentative ungdomsundersøkelsen Ung i Norge 2010. Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske Komité (NIF) publiserer årlig oversikter over antall gutter og jenter som er organisert i ulike idretter fordelt på ulike aldersgrupper. Disse oversiktene viser imidlertid kun medlemskap og gir ikke mulighet til å sammenlikne hvor stor *andel* av guttene og jentene som er idrettsaktive fordi mange kan ha medlemskap i flere idretter. NIFs tall gir heller ikke opplysninger om idrettsaktivitet på andre arenaer.

Hvilket bilde av kjønnsforskjeller i idrettsaktivitet som tegner seg, er trolig avhengig av hva man måler. Derfor nærmer vi oss problemstillingen fra flere hold. Vi tar for oss trening på tre arenaer – idrettslag, treningscentre og egentrening – og spør:

1. Er det forskjell på andelen gutter og andelen jenter som er medlem og trener i et idrettslag?
2. Er det forskjell på andelen gutter og andelen jenter som trener på treningssentre?
3. Er det forskjell på andelen gutter og andelen jenter som trener på egen hånd?
4. Er kjønnsforskjellene større blant de eldste enn blant de yngste tenåringene?

Kjønn og idrett

Relasjonen idrett og kjønn er komplisert av flere grunner. Etter puberteten har menn større muskelmasse enn kvinner, menn er derfor sterkere og mer utholdende og presterer bedre enn kvinner i de aller fleste idretter. Her snakker vi om gjennomsnittlige forskjeller, variasjonene mellom kvinner og mellom menn er store³. Gjennomsnittstallene er likevel ikke uten betydning og er hovedgrunnen til at idretten er kjønnsdelt, med separate konkurranser for menn og kvinner⁴.

Kvinnens idrettsdeltakelse har vært et viktig anliggende for feminister. I lys av de nevnte forskjellene i forutsetninger for menn og kvinner virker det kanskje underlig at etablering av arenaer for kvinners idrettsdeltakelse har vært et viktig anliggende for feminister. Hvorfor utfordre det maskuline hegemoniet på et område der det er vanskelig å hevde seg? Flere argumenter for dette kan trekkes fram. Innen den feministiske bevegelsen har idrettsdeltakelse for kvinner på linje med menn hatt en viktig symbolverdi fordi idretten står i motsetning til en kroppslig disiplinering av jenter og kvinner. Gjennom idrett kunne jenter oppøve kroppslige ferdigheter som bryter med en stillferdig, forsiktig, «tradisjonell» jenteværemåte. En annen grunn er at idretten har hatt tydelig symbolverdi som en maskulin arena. Kvinnefotball omtales derfor gjerne som «et symbol på og en spydspiss for kvinnefrigjøring» (Goksøyr og Olstad 2002:85). Den viktigste grunnen er kanskje likevel at idrett er en morsom aktivitet som det virker urimelig at jenter og kvinner ikke skal kunne drive med. I tillegg kommer argumentet om at lange skoledager og lite fysisk aktivitet i hverdagen gjør at trening og idrettsdeltakelse er stadig viktigere for helsen.

Skepsis til kvinner som overskrider gjeldende normer for kvinnelighet, og fysiologiske argumenter har i ulike varianter fulgt diskusjoner om kvinner og idrett. Så seint som i 1947 mente Norges Skiforbund at stilkarakterer burde telle like mye som tid i vurderingen av kvinnelige skiløpere (Lippe

1997). Hensynet til «skjønnhet og normer for kvinnelighet» var også brukt som argument i tillegg til fysiologiske argumenter (Olstad 1986:274). Det har utvilsomt skjedd en rekke endringer på dette området. For eksempel var Norges Fotballforbund helt fram til midten av 1970-tallet skeptisk til å la kvinner bli med i forbundet (Goksøyr og Olstad 2002), mens fotball i dag er den største idretten blant jenter i Norge.

Kvinnerns inntog i idretten er ikke bare en norsk eller nordisk trend. Også i andre vestlige land har det de siste tiårene vært en økning i idrettstilbudet til jenter og i faktisk deltakelse (Theberge 2000). Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser, som måler trening både i og utenfor idrettslagene, viser at norske kvinner og menn trener nesten like mye (Vaage 2009). Tall fra NIF viser likevel fortsatt flere mannlige enn kvinnelige medlemmer i idrettslagene. I 2010 var 185 076 av medlemmene gutter i alderen 13–19 år, mot 137 743 medlemskap blant jenter i samme aldersgruppe (NIF 2011). Konklusjonen i en rapport om likestilling i norsk idrett er at kvinner er underrepresentert som utøvere, trenere og ledere (Fasting mfl. 2008). «Kjønnsdelt Idretts-Norge» er overskriften på forsiden av *Aftenposten* 25. januar 2010, der det videre kommenteres at «[j]enter og gutters idrettskarriere bestemmes tidlig. Flere enn dobbelt så mange gutter som jenter spiller fotball, mens flere enn tre ganger så mange jenter som gutter turner».

Selvrapporteringsstudier blant ungdom tyder på en viss, men liten forskjell i gutters og jenters organiserte idrettsdeltakelse. Grues (1985) undersøkelse fra 80-tallet fant små forskjeller mellom gutter og jenter (14 og 16 år) i organisert idrettsaktivitet. I Ung i Norge-undersøkelsen fra 1992 var 58 prosent av ungdomsskoleguttene og 52 prosent av ungdomsskolejentene aktive i idrettslag (Wichstrøm 1995). I Ung i Norge 2002 var kjønnsforskjellene en tanke større enn i 1992. Ung i Norge-undersøkelsen fra 2002 viste derimot ingen kjønnsforskjeller i treningsaktiviteter sett under ett. Like mange jenter som gutter var aktive når opplysninger om trening i idrettslag, på egen hånd og på treningsstudio ble slått sammen (Krange og Strandbu 2004).

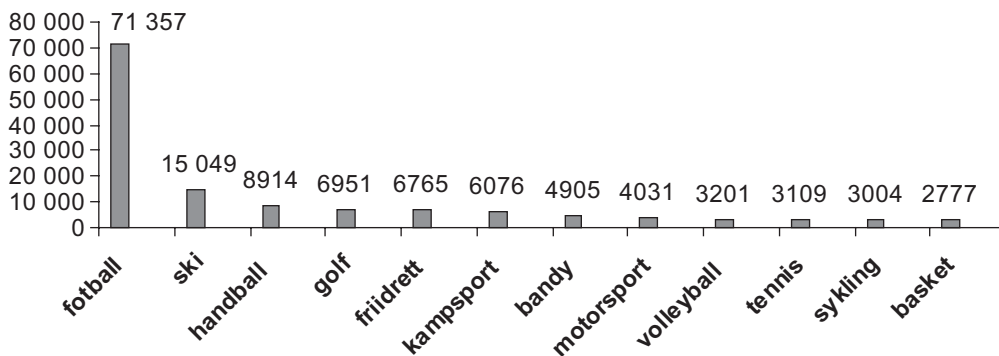
Hvorvidt man finner forskjell mellom gutter og jenter, eller mellom menn og kvinner, på dette feltet, kan altså til en viss grad avhenge av hva man måler. Denne artikkelen omhandler derfor gutters og jenters treningsvaner på flere arenaer. I tillegg undersøker vi om kjønnsforskjellene endres i løpet av tenårene. Videre i artikkelen vil vi først vise noen tall fra Norges Idrettsforbund. Deretter presenteres datamaterialet fra Ung i Norge 2010, før analysene av materialet. Til slutt diskuteres hovedfunnene.

Tall fra NIF

Basert på innrapporterte tall fra klubber og idrettslag publiserer NIF årlige oversikter over antall medlemmer og aktive i sine årsrapporter. Det er grunn til å tro at praksis for registrering kan variere noe mellom de ulike særforbundene (Norges Fotballforbund, Norges Skiforbund med mer). Tallene fra NIF gir likevel viktig informasjon om hvilke idretter ungdom driver med⁵, og hvordan populariteten til ulike idrettsgrener endrer seg over tid. Kjønn og alder er også med i registreringen.

Blant dagens ungdom er det liten tvil om hvilken idrett som er mest populær. Blant gutter i alderen 13–19 år har Norges Fotballforbund klart flest medlemskap av alle særforbundene. (Se figur 1 som viser aktivitetstall for gutter, og figur 2 som viser aktivitetstall for jenter.)

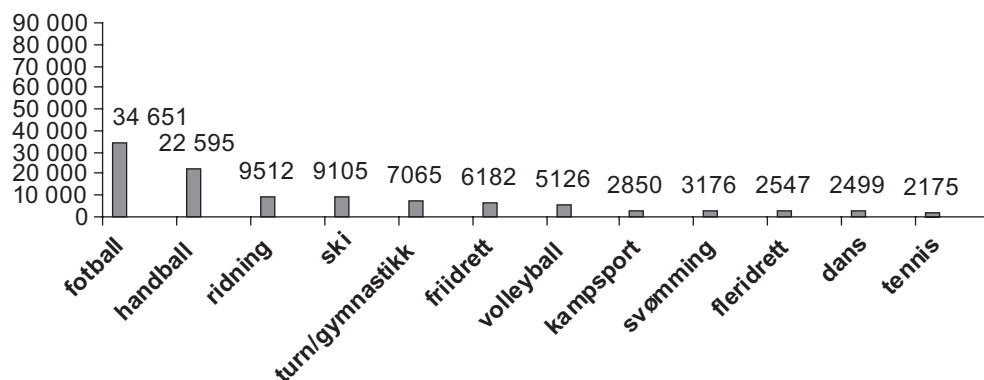
Figur 1: Aktivitetstall i NIFs særforbund 13–19 år. 2010. Gutter.

Note: Tallene er hentet fra NIFs årsrapport for 2010 (NIF 2011), der det er antall *aktive* som er målt. Med aktive menes konkurranseutøvere, mosjonister og ledere og andre som er registrert i særidrettsgruppen med en spesiell oppgave.

Sammenliknet med tall fra fem år tilbake (Solenes og Strandbu 2007) har lite endret seg. Med en litt lengre tidshorisont – tilbake til 1994 – viser NIFs tall at fotballen har styrket sin posisjon som idrett nummer én (se Sisjord 1996). I den samme femtenårsperioden har ski og håndball beholdt posisjonen som nummer to og tre, mens golf (med forbeholdet nevnt i fotnote 4 i minne) har kommet inn som den fjerde største idretten for gutter.

Figur 2: Aktivitetstall i NIFs særforbund 13–19 år. 2010. Jenter.

Note: Tallene er hentet fra NIFs årsrapport for 2010 (NIF 2011), der det er antall aktive som er målt. Med aktive menes konkurranseutøvere, mosjonister og ledere og andre som er registrert i særidrettsgruppen med en spesiell oppgave.

Mens håndball tidligere organiserte flest blant jentene, har fotball fra 1994 også vært det særforbundet med flest aktive blant jentene (jf. Sisjord 1996). Mens fotball troner helt klart som den organiserte idretten som rekrutterer best blant guttene, er forskjellen mindre til de andre idrettene på jentesiden. Håndball er i dag nummer to på listen, mens ridning er den tredje største organiserte idretten blant tenåringsjenter. Analyser av aktivitetstallene fra NIF i perioden 1992 til 2002 viste relativt stabile kjønnsforskjeller, men noen flere jenter i 2002 deltok i idretter som på begynnelsen av 1990-tallet var helt guttedominert (Fasting 2003).

Datamaterialet – Ung i Norge 2010

Ung i Norge 2010 er en nasjonalt representativ ungdomsundersøkelse. Ung i Norge ble også gjennomført i 1992 og 2002. I denne artikkelen konsentrerer vi oss om datamaterialet fra 2010.

Totalt ble 91 skoler inkludert i undersøkelsen, og utvalget var 11 547 elever. 8489 elever besvarte undersøkelsen vårsemesteret 2010 (hovedsakelig uke 4–8). Svarprosenten for henholdsvis ungdomsskole og videregående skole var 66,2 og 83,7. For detaljert informasjon om trekkingen av skoler og deltakelse i de tre undersøkelsene, se Frøyland og medforfattere (2010).

Noe mer informasjon om undersøkelsen finnes i en rapport om ungdoms treningsvaner (Seippel mfl. 2011). Utvalget i denne artikkelen er ungdomsskoleelever og elever på de to første trinnene i videregående skole. Det betyr at informantene i all hovedsak er 13–18 år.

Spørsmålene som er brukt i denne artikkelen, er for det første et enkelt spørsmål om medlemskap i idrettslag. Deltakerne ble bedt om å krysse av for om man «er medlem», «har vært medlem» eller «aldri har vært medlem» i et idrettslag. I et batteri med spørsmål om aktiviteter sist uke ble de bedt om å oppgi hvor mange ganger sist uke de hadde trent i idrettslag, trent på helsestudio, trimmet på egen hånd. Når det blir spurt om aktiviteter den siste uken, kan det være noen som ikke har trent fordi de har vært syke eller liknende. Dette er ikke et stort problem med et så omfattende datamateriale som vi har til rådighet, og det er ingen grunn til å tro at slike forhold er ulikt fordelt blant gutter og jenter.

Spørsmålsformuleringene er verdt å merke seg. Særlig gjelder dette spørsmålet om trening i treningsstudio. Formuleringen i spørreskjema er: «Hvor ofte sist uke har du besøkt helsestudio, treningssenter, squashsenter, drevet med aerobic eller liknende?» Fordi vi ikke har spurt spesifikt om trening på kommersielle sentre som krever medlemskap, er det grunn til å tro at noen har regnet med trening i et treningsrom på skolen, i borettslaget eller trening med apparater/vekter i regi av idrettslaget når de har svart på dette spørsmålet. Antallet som har krysset av på at de har trent på denne måten, omfatter derfor trolig langt flere enn dem som har trent på SATS, ELIXIA, Friskis&Svettis eller liknende.

I tillegg har vi tatt med et spørsmål om hvor mange timer i uken de trener eller trimmer slik at de blir andpustne eller svette.

Medlemskap i idrettslag

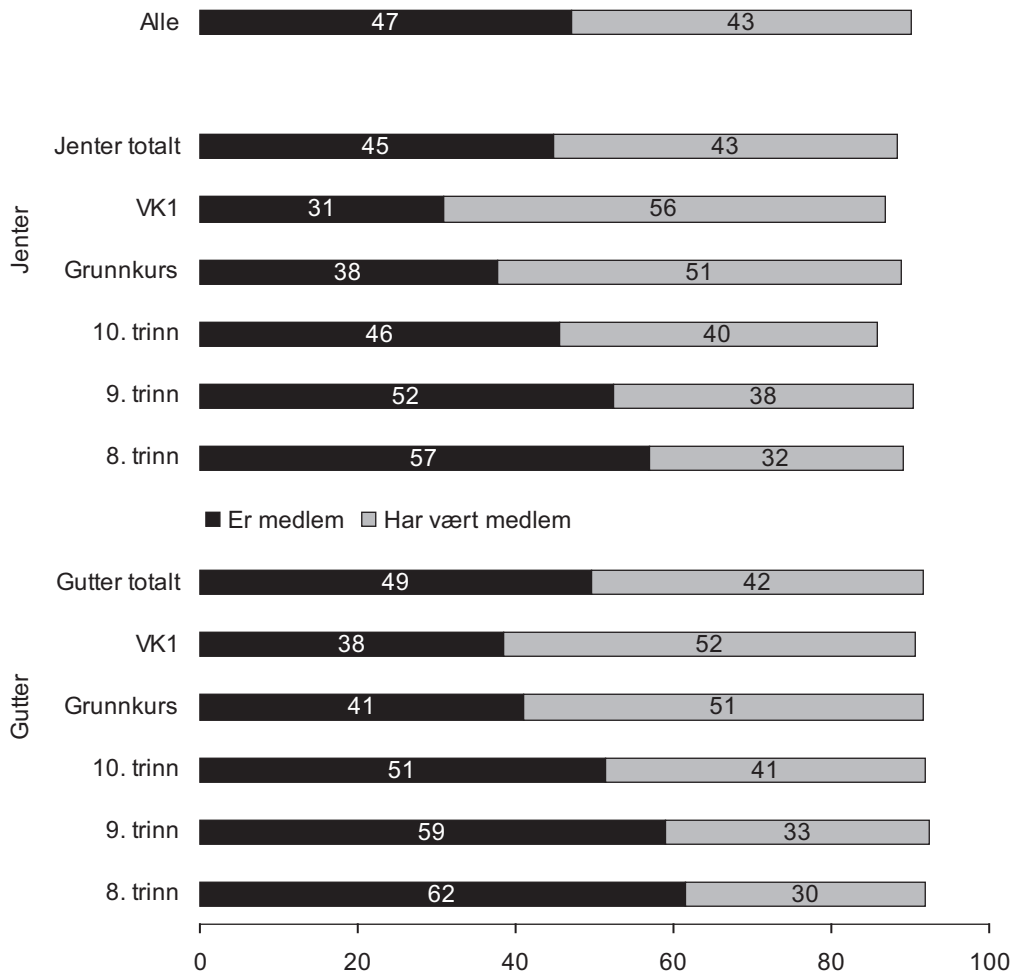
I spørreskjemaet til Ung i Norge 2010 ble ungdommene som deltok, bedt om å oppgi om de var medlem i et idrettslag, eller om de hadde vært det tidligere. 49 prosent av guttene mot 45 prosent av jentene oppga at de var medlem av et idrettslag på undersøkelsestidspunktet. Videre hadde 42 prosent av guttene mot 43 prosent av jentene vært med i et idrettslag tidligere, men var det ikke på undersøkelsestidspunktet. 8 prosent av guttene mot 12 prosent av jentene hadde aldri vært med i et idrettslag.

Selvrapporteringsdata fra Ung i Norge-undersøkelsen viser altså at omtrent like mange jenter som gutter er med i et idrettslag. Det er bare fire prosentpoengs forskjell i andelen gutter og jenter som oppgir at de er medlem i et idrettslag. Som vist tidligere er det langt flere mannlige enn kvinnelige medlemmer i NIFs aktivitetsregistrering fra 2010 – også blant ungdom. Aldersinndelingen

er omtrent den samme i de to datasettene⁶. Inntrykket er med andre ord forskjellig om man måler antall medlemskap som NIF gjør, eller antall personer som oppgir at de er medlemmer. Sannsynligvis er forklaringen på manglende samsvar mellom tallene at det er flere gutter som driver med mer enn én idrett, og som dermed er registrert mer enn én gang i NIFs register. Ung i Norge-tallene er ikke sannere enn NIFs tall. De måler rett og slett bare andelen som er med i et idrettslag. Og sammenstillingen av de to tallmaterialene tyder altså på at gutter oftere enn jenter er med i mer enn én organisert idrett.

Det hevdes ofte at jenter slutter tidligere med organisert idrett enn gutter. Finner vi støtte for denne oppfatningen i vårt materiale? I den neste figuren presenteres tallene separat for gutter og jenter på ulike klassetrinn.

Figur 3: Medlemskap i idrettslag etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

Som vi ser av figur 3, finner vi lite støtte for oppfatningen om at jenter slutter tidligere med organisert idrett enn gutter. Hovedinntrykket er at det er et gradvis bortvalg av organisert idrett utover i tenårene – både blant gutter og blant jenter. Grunner til at ungdom slutter med organisert idrett, er diskutert i flere arbeider, blant annet av Ommundsen (1992), Sisjord (1993) og Strandbu og Bakken (2007). Grunnene som nevnes oftest, er at skolearbeid tar mer tid, de mister interesse, og at det blir for strenge krav om å være god i idrett.

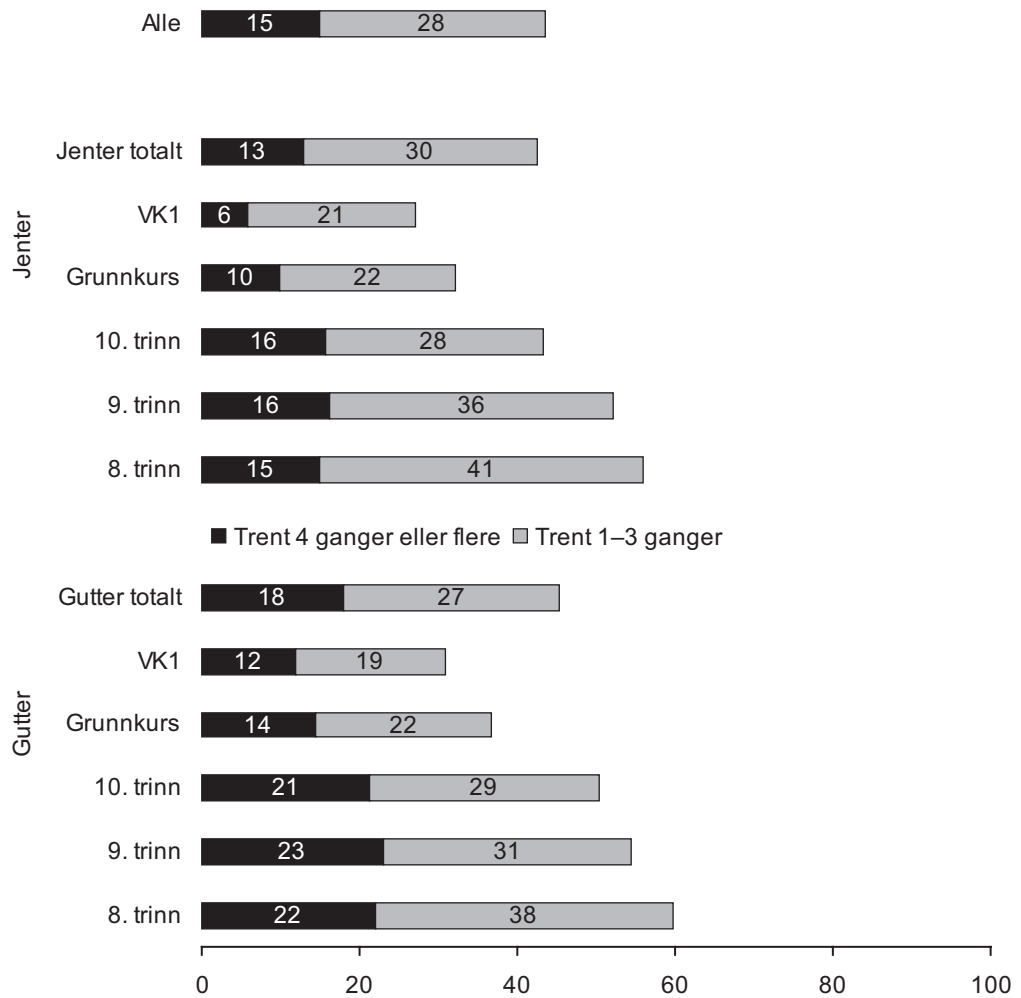
Trening i idrettslag

En ting er å være medlem i et idrettslag. En annen sak er å delta på treninger. Kan det være at flere gutter *faktisk trener* i idrettslag? Et av spørsmålene i undersøkelsen var hvor mange ganger sist uke ungdommene har deltatt på en trening i et idrettslag. Når vi ser på faktisk trening i idrettslag, er også forskjellene mellom gutter og jenter små. 45 prosent av guttene og 42 prosent av jentene oppga å ha trent i et idrettslag den siste uken. En litt høyere andel gutter enn jenter hadde trent fire ganger eller mer den siste uken (18 mot 13 prosent), men hovedinntrykket er fortsatt at forskjellene er små.

Endres dette bildet i løpet av tenårene? Figur 4 viser andelen som oppgir at de har trent i et idrettslag sist uke, separat for gutter og jenter på ulike klassetrinn.

Figur 4 viser for det første at færre ungdommer trener i idrettslag utover i tenårene. Kjønnforskjellene endrer seg imidlertid lite i løpet av tenårene. På alle klassetrinn er andelen gutter som har oppgitt at de har trent i idrettslag den siste uken, mellom to og seks prosentpoeng høyere enn andelen jenter. Andelen som har trent fire eller flere ganger i uken, er mellom to og sju prosentpoeng høyere blant guttene. Det ser med andre ord ut til at guttene oftere enn jentene trener svært mye i idrettslag. De tydeligste kjønnforskjellene i andelen som trener mye, finner vi på ungdomstrinnet.

Figur 4: Trening i idrettslag sist uke etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

Figuren viser videre at andelene som trener mye (fire ganger eller mer), holder seg stabil gjennom ungdomsskolealderen. Det er andelen som trener én til tre ganger i uken, som blir mindre. Dette gjelder både blant gutter og blant jenter. Det tydeligste frafallet kommer ved overgang til videregående skole – og her er det litt flere jenter som gir seg med trening i idrettslag.

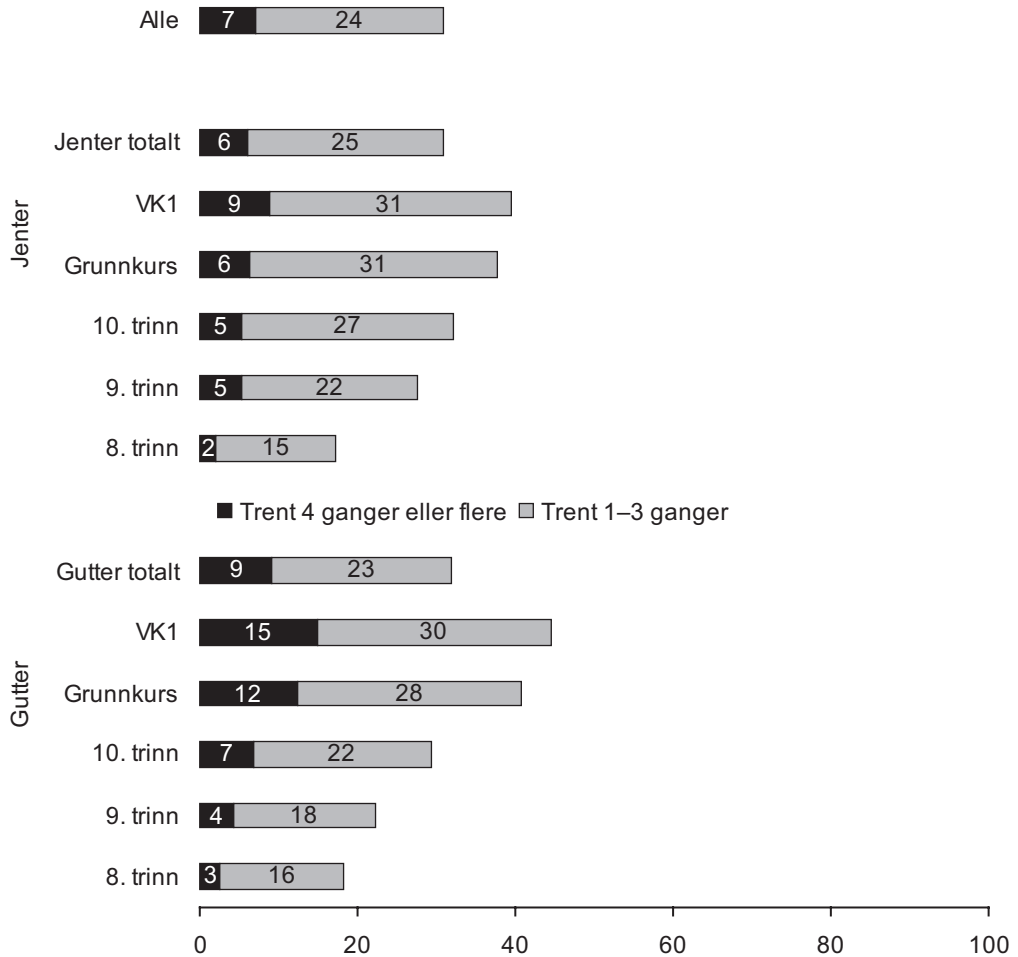
Trening på treningssenter

Treningssentrene har inntil de siste årene ikke vært noen hyppig brukt treningsarena blant ungdom. De kommersielle treningssentrene har tidligere først og fremst vært et tilbud til betalingsvillige voksne⁷ – særlig kvinner. I dag appellerer treningssentrene i større grad til ungdom. Noen sentre har 16-årsgrense, mens andre har 12-årsgrense. Mens trening i idrettslag ofte innebærer oppmøte til faste tider og ofte er forbundet med deltakelse i konkurranser, er trening på treningssentre mindre forpliktende og innebærer ikke direkte måling av krefter. Begge disse forholdene kan gjøre denne treningsarenaen mer attraktiv for ungdom utover i tenårene.

Mens det blant voksne har vært en overvekt av kvinner som benytter seg av treningssentrene (Bakken 2002, Steen-Johnsen og Engelsrud 2002), er oppslutningen nokså lik for gutter og jenter i vårt materiale. 32 prosent av guttene og 31 prosent av jentene hadde trent på treningssenter den siste uken. Noen flere gutter enn jenter hadde trent fire ganger eller mer. Det er med andre ord nokså likt aktivitetsnivå for begge kjønn. Vi har ikke detaljerte opplysninger om hva de foretar seg på sentrene. Saltreninger som aerobic og liknende har vært mest utbredt blant kvinner, men sentrene tilbyr også styrketrening som appellerer mer til menn.

Varierer kjønnsforskjellen etter klassetrinn? Som figur 5 under viser, er det relativt få som trener på treningssentre på ungdomstrinnet, men nesten 40 prosent av elevene på videregående skole har besøkt treningssenter den siste uken. Treningssentre blir en viktigere arena for ungdoms trening utover i tenårene.

Figur 5: Trening i treningsentre sist uke etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

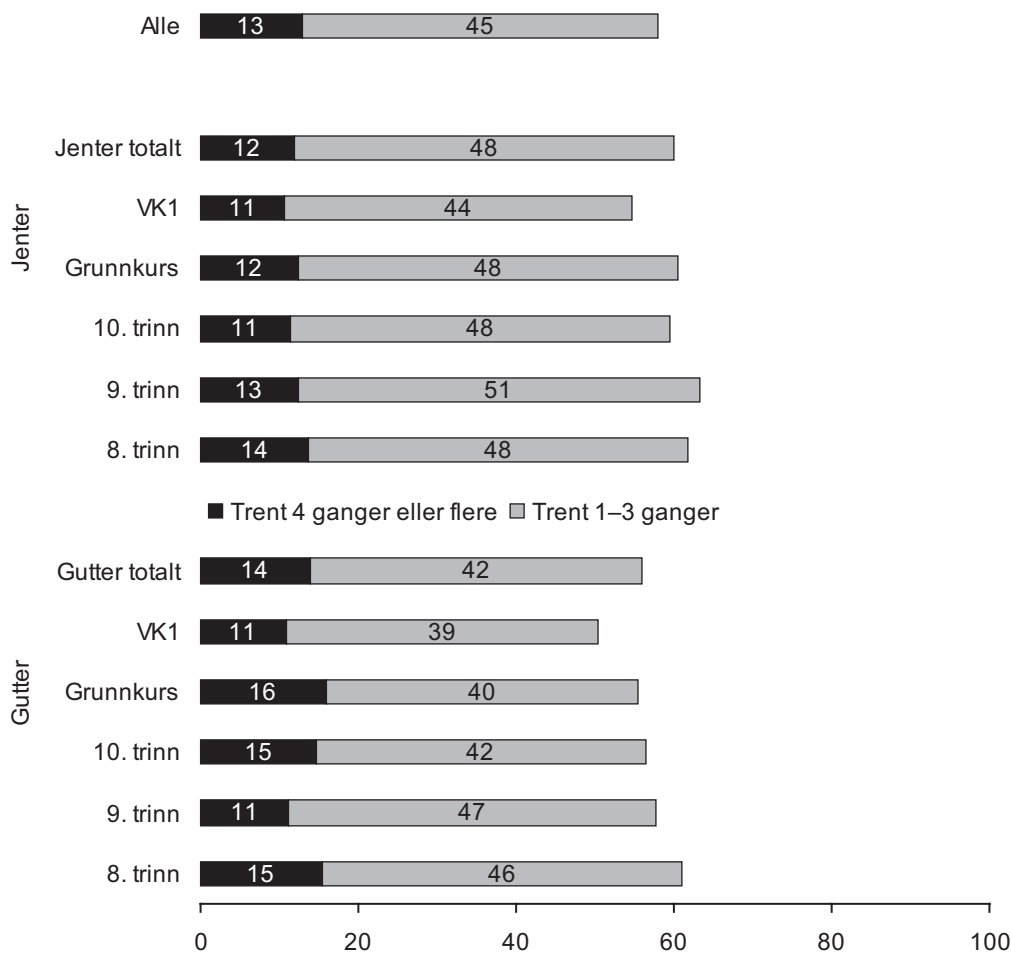

Også på denne arenaen er deltakelsesmønsteret til jenter og gutter nokså likt i ungdomsskolealderen, mens guttene kommer litt sterkere inn i de to eldste årsklassene. Men kjønnsforskjellene er relativt små på alle klassetrinn.

Trening på egen hånd

Diskusjoner om ungdom og trening har lett for å handle om organisert trening. En annen vanlig måte å trene på er egentrening, alene eller i mindre grupper, hjemme eller i nærmiljøet. Formuleringen i spørreskjemaet er: «Hvor mange ganger sist uke har du trimmet på egen hånd (løpt en tur, gått i svømmehall, etc.)?»

Figur 6: Egentrening sist uke etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

Det er flere som oppgir å ha trent på denne måten enn i treningssenter eller idrettslag. Nesten 60 prosent av ungdommene i undersøkelsen oppga at de hadde trent på egen hånd den siste uken. Andelen er fire prosentpoeng høyere blant jentene enn guttene. Forskjellen i andelen aktive er dermed små også når det gjelder denne treningsarenaen. Det betyr selvsagt ikke at kjønnsforskjeller er fraværende på dette feltet. Det grove målet vi bruker her, fanger ikke opp variasjonen i typer av egentrening. For eksempel er jogging og fotball på løkka nokså forskjellige fenomener både sosialt og kulturelt. Det kan være store forskjeller mellom gutter og jenter i hvordan de trener på egen hånd.

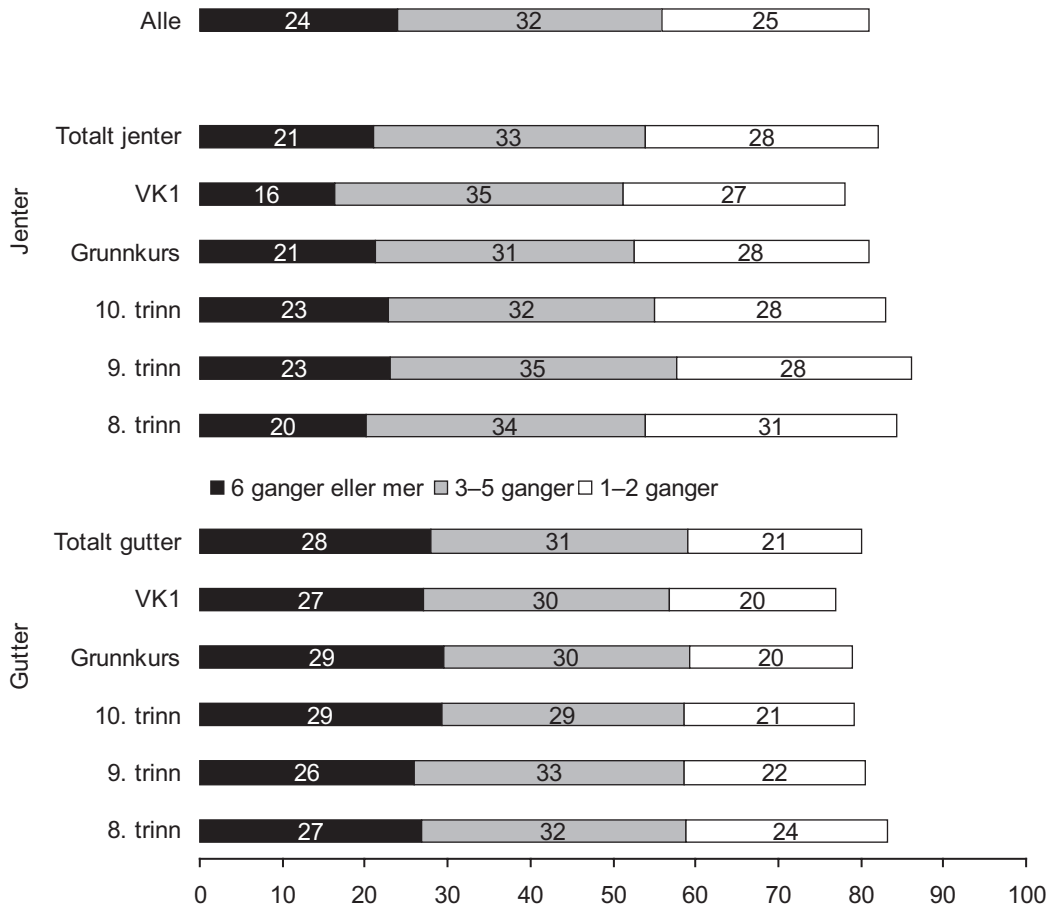
Samlet treningsmengde

For å få fram et inntrykk av treningsaktivitet under ett har vi slått sammen verdiene på trening i idrettslag, treningssentre og egentrening. Dette samlemalet gir et bilde av hvor ofte ungdom trener eller er fysisk aktive på det som ofte tenkes som de tre viktigste treningsarenaene for ungdom. Det vi ikke får med oss i dette samlemalet, er ulike former for friluftsliv, aktiviteter i grenselandet til idrett som skating, dans med mer.

Når trening på disse tre arenaene sees under ett, er andelen gutter og jenter som ikke har deltatt, omtrent lik (20 mot 18 prosent). Derimot er det en viss forskjell mellom gutter og jenter i den forstand at andelen gutter som har trent mye – seks ganger eller mer sist uke – er høyere enn andelen som har trent mye blant jentene (28 mot 21 prosent).

Endrer dette mønsteret seg i løpet av tenårene?

Figur 7: *Trening samlet (i idrettslag, på treningssenter eller på egen hånd) sist uke etter kjønn og klassetrinn. Prosenter.*

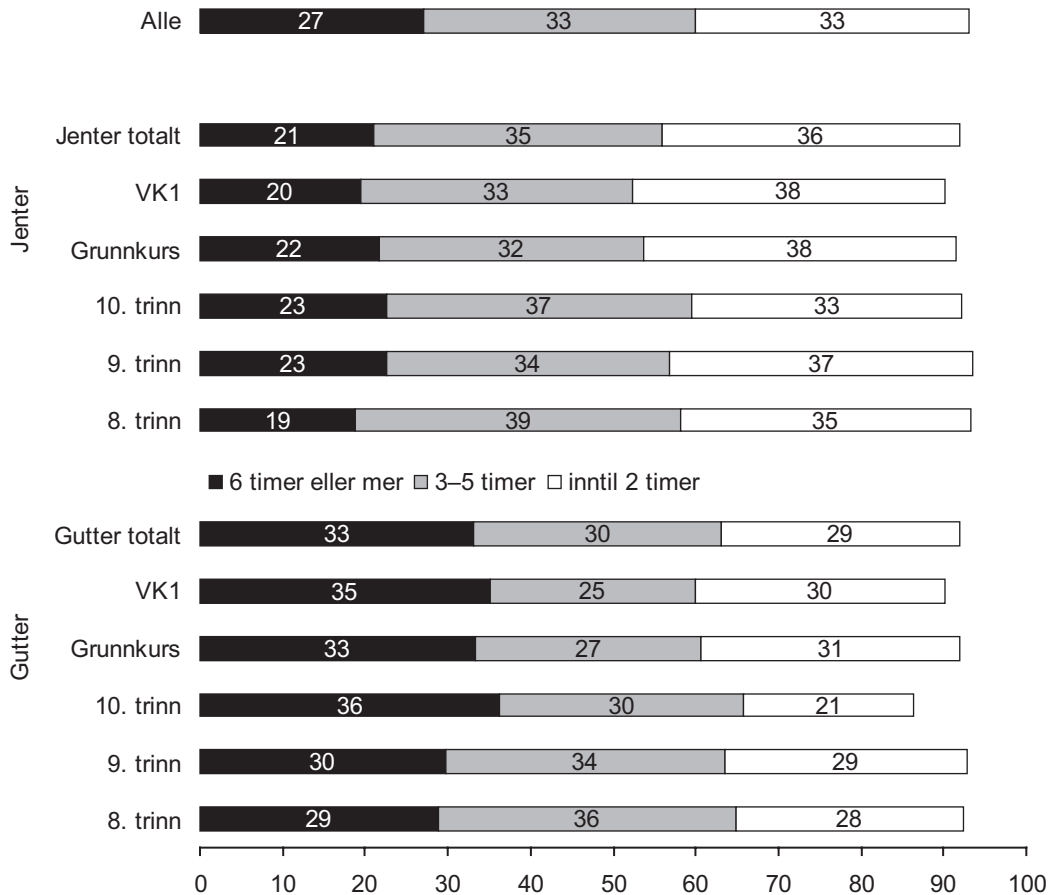

På alle alderstrinnene er andelen som begrenser sin treningsaktivitet til én til to dager i uka, lavere blant gutter enn jenter. Og på alle alderstrinn er andelen gutter som trener svært mye (seks ganger i uka eller mer), høyere enn andelen jenter. Likevel er hovedinntrykket nok en gang at forskjellene mellom gutter og jenter ikke er så store, og at disse forskjellene endres lite i løpet av tenårene.

Andpusten eller svett?

Så langt har vi ikke funnet store forskjeller mellom kjønnene. Kan det være at gutter trener hardere enn jenter? Et spørsmål i undersøkelsen er hvor mye tid de har brukt den siste uken på å trene så mye at de har blitt andpustne eller svette. Dette er et spørsmål som ofte stilles i helseundersøkelser, og som åpner for aktiviteter utover de tre arenaene vi har konsentrert oss om så langt.

Figur 8: Trimmet så de har blitt andpustne eller svette sist uke etter kjønn og klassetrinn. Prosent.

Det er bare 8 prosent som ikke har trent den siste uken med den oppgitte intensiteten. Dette er færre enn dem som ikke hadde trent på noen av de tre arenaene i samlemålet. Det betyr at vi her også får med oss aktiviteter som er i grenselandet til det ungdommene oppfatter som trening – men som de blir svette og andpustne av.

På dette spørsmålet er svarene fra gutter og jenter tydelig forskjellige. Andelen som har trent seks timer eller mer den siste uken, så mye at de ble andpustne eller svette, er markant høyere blant guttene. Blant guttene ser vi i tillegg at andelen som har vært aktive på dette nivået seks timer eller mer, er høyere sist i tenårene enn i 8. og 9. trinn på ungdomsskolen. Blant jentene er det ikke så tydelige endringer i løpet av tenårene.

Diskusjon

Vi har undersøkt forskjeller mellom gutters og jenters treningsvaner på ulike treningsarenaer, og det generelle inntrykket er at det er små kjønnsforskjeller, både når det gjelder andelen som trener, hvor de trener, og hvor ofte de trener. Bildet som tegner seg, varierer litt etter hvilke former for trening og idrettslagsdeltakelse man tar for seg.

NIFs oversikt viser at det er flere registrerte medlemskap blant gutter enn blant jenter i aldersgruppen 13–19 år. Våre tall, for aldersgruppen 13–18, viser at det er omtrent like mange gutter som jenter som er med i et idrettslag. Sammenstillingen av NIFs tall og Ung i Norge-tall viser trolig at det er flere gutter enn jenter som er med i mer enn én idrett. Det er også omtrent like mange gutter som jenter som har trent i et idrettslag den siste uken, mens noen flere gutter har trent mye (fire ganger eller mer) i et idrettslag den siste uken.

Treningssentrene, som tidligere var jentedominert, oppgis nå omtrent like ofte som treningsarena blant gutter og jenter. Vi vet ikke om jentene trener i sal og guttene på vektrommet. Også for trening på egen hånd er kjønnsforskjellene små. Når vi slår sammen trening på egen hånd, i idrettslag og på treningssenter, er det flere jenter enn gutter som har trent minst én gang den siste uken (89 mot 80 prosent). Totalbildet er altså at litt flere jenter enn gutter trener, men det er noen flere gutter som trener mye.

På spørsmålet om hvor mange timer sist uke de har trent så mye at de har blitt andpustne eller svette, er svarene fra gutter og jenter tydelig forskjellige. Det er flere gutter som rapporterer at de har trent seks timer eller mer den siste uken, så mye at de ble andpustne eller svette. Andelen som ikke har gjort dette den siste uken, er like liten (8 prosent) blant gutter som jenter.

Begrensninger

Datamaterialet i artikkelen er selvrapporteringer fra ungdom i et spørreskjema besvart på skolen. Er det grunn til å tro at treningsvaner overrapporteres, og at det er forskjeller i gutters og jenters tendens til å overrapportere? Dette kan vi ikke svare på. Den konkrete spørsmålsformuleringen om faktiske gjøremål den siste uken ble i stedet stilt som et mer uforpliktende spørsmål om hvor ofte de pleier å trene, for å forsøke å redusere overrapportering.

Vi har brukt grove mål. Slike grove mål er egnet til å få fram en oversikt over treningsvaner. Vi har ikke gått inn på forskjeller i hvilke idretter gutter og jenter driver med, og heller ikke meningen knyttet til idretten blant gutter og jenter. Kanskje er idretten mye viktigere for gutter enn for jenter selv om omtrent like mange deltar? Kanskje er det viktigere for gutter å lykkes på idrettsarenaen enn for jenter? Slike spørsmål har vi ikke anledning til å besvare med vårt datasett.

En vakker dag – først når hun gutten når?

Tilbake til artikkelens tittel – er vi vitne til «en vakker dag»? Vi har vist at kjønnsforskjellene på idrettsfeltet – med de grove målene vi har brukt – er relativt små. Nesten like mange jenter som gutter er medlem i et idrettslag og trener i et idrettslag. Den største forskjellen er at noen flere gutter trener mye. Det neste spørsmålet er om det er et problem. Er det først «en vakker dag» når det er helt likt? Vi vil avslutningsvis komme med noen kommentarer.

En del tegn tyder på at idretten står noe sterkere i jevnalderkulturen blant gutter enn blant jenter. Flere gutter trener mye, og det å være flink i idrett ser ut til å ha større betydning blant gutter enn blant jenter (Klomsten mfl. 2005, Klomsten mfl. 2004). «Det er flere gutter som satser på idretten», er et omkved. Våre tall kan tyde på at denne observasjonen har noe for seg. Er det bra? Med tanke på frambringelse av nye toppidrettsutøvere er det åpenbart viktig at ungdommen satser på idretten. For den enkelte ungdom – som kanskje uansett ikke har forutsetninger eller muligheter til å nå opp – er det kanskje ikke så viktig å trene mye. Mange av godene som følger med idrettsaktiviteten – både helsemessig, sosialt og gleden ved å mestre en idrett (Seippel mfl. 2011) – er ikke avhengig av om man trener *mye*, men om man trener noe. Kanskje er det heller ikke heldig for alle å trene mye? Tidligere var det fra medisinsk hold en utbredt bekymring for overdreven trening blant barn og unge i vekstperioder. Det var derfor strengere regulert

hvilke konkurranseformer ungdom kunne ta del i (Solenes 2009). Det kan synes som om dagens bekymring for vektøkning i befolkningen har gjort at trening og fysisk aktivitet framstår som et utvetydig gode – og gjerne så mye som mulig. Diskusjoner om hvorvidt mye trening kan være belastende for ungdom i vekstperioden, er nærmest fraværende i dag.

I boka *Rethinking gender and youth sport* påpeker Wellard (2007) at mye av forskningen om kjønn og idrett reproducerer forestillingen om at gutter alltid har fordeler av å drive med idrett – og gjerne så mye som mulig, mens når færre jenter «satser på idretten», er det på grunn av begrensninger de møter. Dette er en viktig påminnelse. Det er ikke gitt hva som er den ideelle treningsmengden. Kanskje er det jentene som er lure – som ikke «satser», men som like fullt trener og trimmer? Dette kan framstå som snusfornuftige argumenter – er ikke noe av det fascinerende med ungdomsidretten nettopp viljen til å strekke seg langt for å bli bedre og nærme seg det ypperste av det man kan prestere? Er ikke dette noe av meningen med idretten? Det er trolig det for mange – men ikke for alle. Motivene for å drive med idrett er mange (se for eksempel Strandbu og Bakken 2007).

Videre forskning

Med unntak av noen få studier, blant annet om jenter som driver med snowboard (Sisjord 2009), bryting (Sisjord 1997) og basketball (Strandbu og Hegna 2006), og noen arbeider om kjønnsidentitet og idrett mer generelt (Næss 2000, Klomsten mfl. 2005), er det gjort lite i Norge de siste årene om maskuline og feminine identitetsprosjekter i breddeidretten. Det verserer mange oppfatninger om kjønn og idrett. En ofte nevnt formulering er: «Gutter er sammen for å spille fotball, jenter spiller fotball for å være sammen.» Stemmer dette? Har gutter og jenter forskjellige oppfatninger om sin idrettsaktivitet? Idretten har en sentral posisjon blant norske tenåringer. Disse spørsmålene er derfor av interesse ikke bare for dem som er opptatt av idrett, men også for dem som er opptatt av ungdom.

Noter

1. Takk til Kristin Walseth, Mari-Kristin Sisjord og Kristinn Hegna som har lest, kommentert og kommet med verdifulle innspill til artikkelen.
2. Resten av verset er som følger: «Der hvor lien brattest stuper setter han utover, gutten på de glatte ski så spruten står. Jenten etter, fele ting hva slik en unge vover. Du skal se

en vakker dag hun gutten når. Snø og is og vann, fjell og skog og strand, der er nok en kan få prøve på. Ski og skøyter, båt og hjul det er en lyst å bruke; beste kunsten dog på egne ben å stå». (Tekst og melodi Johan Nicolaisen (1847–1929)).

3. Her kunne nyanseringene og problematiseringene fortsatt. Den gjennomsnittlige forskjellen mellom menns og kvinners fysiske kapasiteter har vært betydelig overdrevet. Og variasjonen blant kvinner og blant menn undervurderes ofte. I tillegg er det en rekke interessante spørsmål om idrettens rolle i befestning av kjønnsstereotyper: Er idretten et arnested for befestning av maskulin dominans? Anerkjennes suksessfulle idrettskvinner på linje med idrettsmenn?
4. Noen få unntak finnes som mixdouble i tennis, touch-rugby med tre kvinner og tre menn på banen og skyting. I tillegg er noe av idrettstilbudet til barn, som allidrett og liknende, felles for gutter og jenter.
5. I retningslinjene fra NIF til klubbene (www.nif.no/tema/idrettsregistreringen/definisjon) heter det at det ikke er tilstrekkelig å ha deltatt én eller noen få ganger for å bli registrert som aktiv. Det kan likevel være at praksisen varierer noe. For å spille golf et par gang i året må man de fleste steder ha grønt kort og kan derfor bli registrert som medlem og aktiv i Norges Golf forbund. Det er organiserte aktiviteter som er registrert.
6. NIFs registreringer opererer med aldersspennet 13–19 år. Deltakerne i Ung i Norge 2010 er i alderen 13–18.
7. På hjemmesidene til Treningsforbundet – forbundet for private treningssenter i Norge (<http://www.treningsnett.no/>) – kan man lese at 30 prosent av nordmenn over 15 år har trent på private treningsstudio siste året, mens 14 prosent har trent i idrettslag. Tallene er hentet fra Norsk Monitor 2009/2010. Det er altså flere voksne som trener på denne typen private sentre enn som trener i idrettslag.

Litteratur

- Bakken, A. (2002). Rekreasjon eller prestasjon? Kvinner og menns begrunnelser for å trene. I Seippel, Ø. (red.): *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus forlag.
- Fasting, K. (2003). Women and sport in Norway. I Pfister, G. og I. Hartmann-Tews (red.): *Sport and Women: Social issues in international perspective*. London: Routledge.
- Goksøyr, M. og F. Olstad (2002). *Fotball! Norges fotballforbund 100 år*. Oslo: Norges Fotballforbund.
- Grue, L. (1985). *Bedre enn sitt rykte. En undersøkelse av ungdoms fritidsbruk. Fase 2 av foreningsundersøkelsen*. Oslo: Kultur- og vitenskapsdepartementet, Ungdoms- og idrettsavdelingen (STUI).

- Klomsten, A.T., H.W. Marsh og E.M. Skaalvik (2005). Adolescents' perceptions of masculine and feminine values in sport and physical education: A study of gender differences. *Sex Roles*, 52:625–636.
- Klomsten, A.T., E.M. Skaalvik og G.A. Espnes (2004). Physical self-concept and sports: Do gender differences still exist? *Sex Roles*, 50:119–127.
- Krange, O. og Å. Strandbu (2004). *Ungdom, idrett og friluftsliv. Skillelinjer i ungdomsbefolkningen og endringer fra 1992 til 2002*. NOVA Rapport 16/04. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Lippe, G. von der (1997). *Endring og motstand mot endring av femininiteter og maskuliniteter i idrett og kroppskultur i Norge 1890–1950 – med et sideblikk på Tyskland, Sverige og Danmark: En feministisk analyse av et empirisk materiale*. Doktorgradsavhandling. Bø, Institutt for samfunnsvitenskapelige fag: Norges idrettshøgskole.
- NIF (2011). *Årsrapport 2010*. Oslo: Norges Idrettsforbund og Olympiske og Paralympiske Komité.
- Næss, F.D. (1999). Kroppsberetninger i ungdomsidretten med særlig blikk på kjønn: en preliminær analyse. *Idrett, samfunn og frivillig organisering. Forsker- og brukerseminar*. 29.–30. november 1999. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Ommundsen, Y. (1992). *Self Evaluation, Affect and Dropout in the Soccer Domain: A prospective study of young male Norwegian players*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Seippel, Ø., Å. Strandbu, Å. og M.A. Sletten (2011). *Ungdom og trening. Endring over tid og sosiale skillelinjer*. NOVA Rapport 3/2011. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Sisjord, M.-K. (1993). *Idrett og ungdomskultur. Bø-ungdom i tall og tale*. Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Sisjord, M.-K. (1996). Idrett – en viktig fritidsarena. I Øia, T. (red.): *Ung på 90-tallet*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Sisjord, M.-K. (1997). Wrestling with gender : a study of young female and male wrestlers experiences of physicality. *International Review for the Sociology of Sport*, 32:433–438.
- Sisjord, M.-K. (2009). Fast-girls, babes and the invisible girls: gender relations in snowboarding. *Sport in Society*, 12:1299–1316.
- Solenes, O. (2009). *Framtidas håp. Barneidrettsdiskursar i Noreg 1920–1976*. Upublisert doktorgradsavhandling.

- Solenes, O., og Å. Strandbu (2007). «Beckham drev ikke mye med langrenn!» Kontroverser om ungdom og idrett før og nå. I Strandbu, Å. og T. Øia (red.): *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Steen-Johnsen, K. og G. Engelsrud (2002). Mellom selvtutfoldelse og konformitet – Treningscenteret som arena for tvetydig erfaring. I Seippel, Ø. (red.): *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus forlag.
- Strandbu, Å. og A. Bakken (2007). *Aktiv Oslo-ungdom: En studie av idrett, minoritetsbakgrunn og kjønn*. NOVA Rapport 2/07. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Strandbu, Å. og K. Hegna (2006). Experiences of body and gender identity among young female Norwegian basketball players. *Sport in Society*, 9:108–127.
- Theberge, N. (2000). Gender and Sport. I Dunning, E. og J.J. Coakley (red.): *Handbook of Sports Studies*. London: Sage.
- Vaage, O.F. (2009). *Mosjon, friluftsliv og kulturaktiviteter. Resultater fra Levekårsundersøkelsen fra 1997 til 2007*. Oslo-Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wellard, I. (red.) (2007). *Rethinking gender and youth sport*. New York & Oxon: Routledge.
- Wichstrøm, L. (1995). *Hvem Hva Hvor. Om ungdom og idrett. En landsdekkende surveyundersøkelse*. Oslo: Kulturdepartementet / Norges forskningsråd.